

УДК 024:004.78](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2023.5(322).16-23

Євген Чумак,
аспірант КНУКіМ,
e-mail: Chumakevgeniyy@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0056-7977>

Електронні бібліотеки як вагомий складник національного інформаційного простору України

Статтю присвячено аналізу електронних бібліотек, репрезентованих на сайтах провідних публічних книгозбірень України, як вагомого складника національного інформаційного простору держави.

Обґрунтовано важливість активізації роботи з формування електронних бібліотек і впровадження єдиних вимог до цього важливого аспекту діяльності.

Констатовано, що перехід на нові технології та модернізація бібліотечних процесів надали принципово нові можливості доступу до інформації 24/7, що не залежить від часу та місцезнаходження документа й користувача.

Підсумовано, що слід виробити єдині підходи до створення електронних бібліотек, які передбачають координацію й кооперацію зусиль, адже загальноукраїнський електронний ресурс має формуватися як розподілений, із взаємопосиланнями на ресурси колег, на базі єдиного технологічного забезпечення.

Широка репрезентація українського контенту в міжнародному інформаційному просторі матиме вагоме значення для утвердження національної інтелектуальної традиції, сприятиме збагаченню уявлення світової спільноти про Україну як важливого суб'єкта глобального цивілізаційного поступу, висвітленню культурного внеску українців у світову цивілізацію, інтелектуальний і духовний прогрес людства.

Ключові слова: електронна бібліотека; електронні ресурси; інтеграція; оцифрування; публічні бібліотеки; цифровізація

Постановка проблеми. Сучасна організація знань у бібліотечному форматі характеризується стрімким нарощуванням бази структурованих електронних інформаційних ресурсів — нематеріальної сукупності відомостей, які зібрані, опрацьовані та зберігаються на бібліотечних серверах, передаються за допомогою електронних, мережових або програмних засобів, завжди функціонують у режимі онлайн і використовуються для підвищення ефективності бібліотечно-інформаційного забезпечення інформаційних потреб суспільства [14].

Формування електронних бібліотек (ЕБ), що повною мірою розкривали б українську історико-культурну спадщину, віддзеркалювали сучасний етап розвитку держави, а також український погляд у майбутнє, нині є одним із вагомих завдань щодо розгортання національного гуманітарного інформаційного простору. В умовах широко-масштабної збройної агресії РФ формування ЕБ в Україні має розглядатися як питання державної ваги та внесок у зміцнення української національної ідентичності. Втілення проєкту створення Національної електронної бібліотеки України сприятиме піднесенню патріотичного самоусвідомлення українців, швидшій реалізації політики національної пам'яті, тіснішій згуртованості громадянського суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що впродовж останнього десятиліття відбувається

ся закономірна активізація досліджень із питань залучення в активний обіг електронних ресурсів, зокрема й електронних бібліотек, для успішної реалізації культурних, освітніх і наукових цілей, а також формування конкурентного національного інформаційного простору. Зокрема, В. Попик наголошує, що в умовах утвердження суспільства знань особливого значення для науково-технічного, економічного, суспільно-політичного та культурного розвитку України набуває консолідація цілісного, наповненого значущим змістом, конкурентоспроможного на міжнародній арені національного науково-інформаційного простору, а генерування сучасного електронного середовища є важливим не лише для забезпечення потреб наукових досліджень і навчання, а й у контексті зміцнення інтелектуальної незалежності України [11, с. 9].

Питання розроблення електронних ресурсів і впровадження їх у діяльність вітчизняних книгозбірень, формування ЕБ як важливого складника національного інформаційного простору, на наше переконання, потребує окремої уваги. Над цією проблематикою активно працюють фахівці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ). Зокрема, у колективній монографії "Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій" висвітлено питання розвитку глобальних інформаційних обмінів на

базі структуризації міжнародних бібліотечних систем та інших центрів концентрації інформаційних ресурсів, активного долучення до цього процесу бібліотек, наголошено на нагальності розбудови сучасної інформаційної співпраці [5].

К. Лобузін обґрунтувала технологічну організацію та основні принципи управління інформаційними ресурсами [8]. В. Попик зосередив увагу на тому, що в перспективі національний гуманітарний інформаційний простір має поєднати комп'ютерні бази даних національної бібліографії з цифровою, книжковою та рукописною колекціями, зібраннями сучасних електронних документних ресурсів [10].

О. Клименко й О. Сокур дослідили сучасний стан аспектуалізації інтеграції фондів бібліотек наукових установ Національної академії наук України в умовах глобальної цифровізації, що дає змогу визначити якісні базові моделі та спрогнозувати перспективи ефективної інформаційно-комунікаційної діяльності цих книгозбірень в умовах електронного середовища як вектора розбудови унікальної за складом, структурою й кількістю інформаційних ресурсів та універсальної за потенціалом бібліотечної мережі [6].

А. Соляник схарактеризувала основні підходи до організації корпоративної взаємодії українських бібліотек як вагомого чинника створення розподіленого ресурсу Національної електронної бібліотеки України [12]. Грунтовний аналіз шляхів інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів провів Ю. Артемов [1]. Зокрема, автор проаналізував зміст понять "інформаційний ресурс" та "інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів", запропонував модель бібліотечної ресурсної інтеграції за умов упровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Перспективним завданням сучасних бібліотек В. Жукова визначила налагодження ефективної взаємодії та розподіл роботи з лінгвістичного забезпечення за галузевою ознакою. Дослідниця вважає, що інтеграція й кооперація бібліотек у напрямі створення та об'єднання інформаційних ресурсів відкриває нові можливості для їх сталої діяльності [4].

На прикладі українських освітянських бібліотек у колективному монографічному дослідженні фахівців Національної академії педагогічних наук розглянуто базові засади створення та функціонування інформаційного простору ЕБ наукових установ і закладів освіти [3]. Автори ґрунтовно розглянули функціональні можливості електронних бібліотек, докладно описали технології їх створення на основі програмного забезпечення EPrints і

висвітлили особливості підготовки науковців та бібліотекарів до роботи з цим ресурсом.

І. Лобановська проаналізувала форми міжбібліотечної взаємодії й аргументувала, що на сучасному етапі для бібліотек України найефективнішою формою співпраці є інтеграція на основі створення об'єднаних галузевих інформаційних ресурсів [7].

Мета статті — проаналізувати електронні бібліотеки, сформовані на сайтах провідних публічних бібліотек України, як вагомий складник національного інформаційного простору країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Втіленням ідеї розширення бібліотечних послуг через відкриття каналів доступу до широкого спектра інформаційних ресурсів стали електронні бібліотеки, завдяки яким користувачі мають швидкий доступ до документів незалежно від їх фізичного місця розташування й часу.

Інформатизації бібліотек присвячено одну з тем Всесвітньої доповіді з комунікації та інформації на 1999—2000 рр., підготовлену ЮНЕСКО [2]. У документі вперше зроблено акцент на підвищенні загальної інформаційної грамотності населення та впровадженні інформаційних і комунікаційних технологій у навчальний процес, проведення наукових досліджень, забезпечення доступу до національних і світових інформаційних ресурсів. Зокрема, професор Королівського коледжу бібліотечної справи з Копенгагена О. Гарбо вирізняє істотні зміни, що відбулися завдяки впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеках [2], зокрема:

— заздалегідь очевидні перспективи щодо зниження вартості поширення інформації через мережу Інтернет. Електронні видання збагачують можливості авторів, і навіть малотиражні, а отже нерентабельні книги можуть знайти свого користувача й мати позитивне практичне значення для економіки країни;

— скорочення часу надходження інформації до користувача;

— збільшення розмірів сховищ, адже дефіцит фізичної площі й відповідної матеріально-технічної бази для зберігання традиційних бібліотечних фондів — факт загальновідомий;

— надання доступу до рідких і цінних документів завдяки оцифруванню. Процес дає змогу забезпечити їх збереження від псування чи зникнення, адже папір, кіно-, аудіо-, відеоплівки, диски, дискети, платівки, мікрофіші є доволі крихкими матеріалами. До того ж певні пристрої для відтворення інформації із зазначених носіїв поступово зникають з ужитку;

— інтенсифікація поширення інноваційної інформації. Люди дістали змогу безоплатно працювати з каталогами провідних бібліотек світу, моніторити інформацію з обраної теми тощо;

— розширення можливостей отримання швидкого доступу до глобального інформаційного простору: користувач може працювати в електронних бібліотеках 24/7 з будь-якого пристрою та місця [2].

У провідних країнах світу започатковано глобальні проєкти створення електронних бібліотек. Це насамперед проєкт Світової цифрової бібліотеки (англ. World Digital Library, WDL), ініційований Бібліотекою Конгресу за підтримки ЮНЕСКО. WDL сприяє міжнародному й міжкультурному взаєморозумінню, у вільному доступі та в багатомовному форматі репрезентує багатство й різноманіття загальнолюдської культурної спадщини: рукописи, карти, ноти, звукозаписи, рідкісні й цінні книги, кінофільми, фотографії, креслення тощо [15].

Другим за світовим значенням став проєкт створення Європейської цифрової бібліотеки (англ. European Digital Library, Europeana), фінансуванням якого опікувалася Єврокомісія, а впровадженням і координацією — Німецька національна бібліотека (нім. Deutsche Nationalbibliothek, DNB) [16]. Europeana інтегрує бібліографічні каталоги й цифрові колекції з єдиної точки доступу до європейської культурної спадщини.

Світова цифрова бібліотека та Європейська цифрова бібліотека — це масштабні й незалежні один від одного проєкти. Перший покликаний надавати доступ до взірців світової культури та надбання людства загалом, другий сконцентрований на європейських досягненнях, охоплює культурний простір і цінності європейського континенту, надає доступ до колекцій, що зберігаються у бібліотеках, музеях та архівах Європи. Культурні установи, які є частиною проєкту Europeana також беруть активну участь у проєкті WDL і навпаки, Europeana надає безперешкодну можливість досліджувати цифрові ресурси музеїв, бібліотек, архівів Європи. Взаємообмін сприяє розбудові світового інформаційного простору, розвитку відкритого доступу, розширенню можливостей користувачів до активного пізнання.

У процесі роботи з електронними ресурсами бібліотеки України стикаються з проблемами отримання доступу до інформаційних ресурсів інших установ й організацій і виробництва власної електронної інформації та її поширення. Сьогодні найактуальнішим питанням є інтег-

рація інформаційних ресурсів і розбудова національного інформаційного простору.

Останніми десятиліттями питання впровадження сучасних практичних інформаційних систем різного призначення, зокрема й електронних бібліотек, неодноразово порушувалися на державному рівні. Зокрема, початок роботи з розбудови ЕБ і формування інформаційних наукових та освітніх ресурсів було регламентовано 3У "Про Концепцію Національної програми інформатизації" (1998), Указом Президента України "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" (2000), Розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів" (2003), 3У "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки" (2007), Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи "Бібліотека — XXI" (2011), Розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні" (2013), Розпорядженням Кабінету Міністрів України "Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року "Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України" (2016).

Проблеми формування національного інформаційного простору обговорювали учасники засідання Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень у грудні 2014 р., за результатами якого було запропоновано практичні кроки задля інтеграції зусиль із метою досягнення принципово нової якості забезпечення інформаційних потреб науки, формування консолідованого національного науково-інформаційного простору [13].

Електронні бібліотеки, репрезентовані на сайтах українських публічних книгозбірень, є комплексними інформаційними системами, що мають на меті нагромадження, зберігання та ефективне використання документів, поданих в електронному форматі для розв'язання просвітницьких, наукових і довідкових завдань із забезпечення користувацьких потреб в інформації та дозвіллі [9]. Зокрема, на сайті Чернігівської ОУНБ метою формування ЕБ визначено:

— створення електронних копій друкованих документів історико-культурного значення задля збереження та запобігання фізичному зносу;

— збереження краєзнавчого ресурсу, зокрема творів місцевих авторів і репертуару місцевої періодики;

— репрезентація та надання у вільний доступ інтегрованого краєзнавчого ресурсу в режимі 24/7;

— розширення інформаційного простору і власне бібліотек, і регіонів із подальшою інтеграцією цих інформаційних ресурсів у національний, європейський та світовий простори;

— підвищення ефективності використання документів;

— популяризація книгозбірні та розкриття її фондів;

— надання можливості працювати з виданням багатьом користувачам одночасно;

— реалізація завдань обласної універсальної наукової бібліотеки як регіонального краєзнавчого депозитарію [9].

Наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) ініціювала створен-

ня інтегрованого ресурсу "Електронна бібліотека "Україніка", що репрезентує документальну спадщину України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів (фото 1).

Проект покликаний акумулювати у цифровому форматі твори усіма мовами, незалежно від місця видання, про український народ, територію нашої країни та про всі народи, які жили або живуть на цих теренах. Це дасть змогу надати користувачам ЕБ знання про Україну, її народ, його історію, традиції та культуру, розбудовану політичну націю, сформовану нею державу; матеріали про природне, географічне середовище, демографічний, економічний, соціальний, освітній, науковий потенціал України, здобутки українсько і нації, її місце у світо в м цивілізаційному розвитку (<http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=AUTHOR&P21DBN=UKRLIB>).

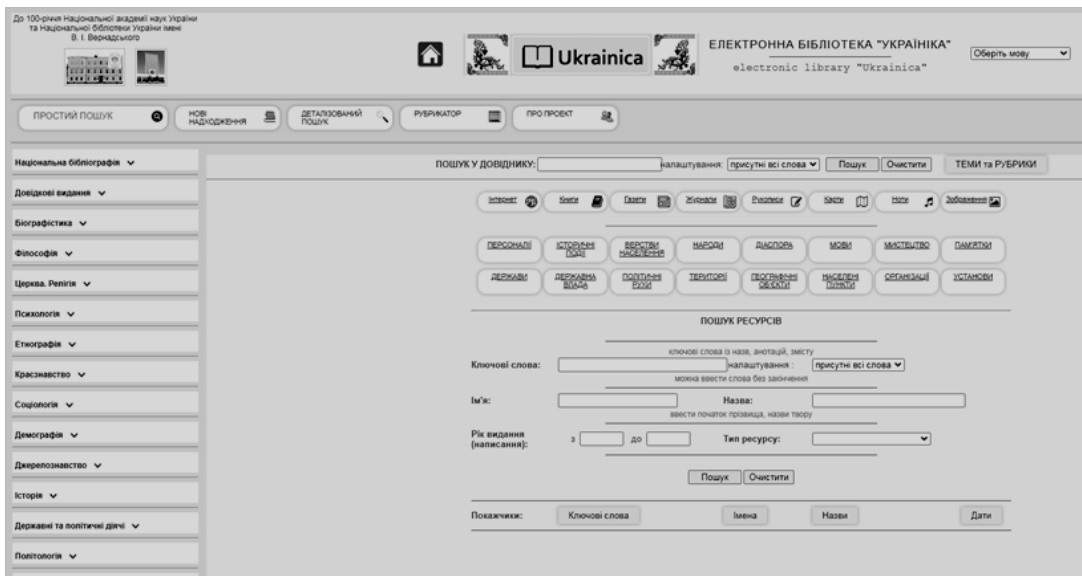

Фото 1. Електронна бібліотека "Україніка" НБУВ

На сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого розміщено ЕБ "Культура України", що орієнтована на широке коло користувачів і вирішує комплекс завдань, зокрема просвітницьких, наукових, довідкових (фото 2).

Діяльність ЕБ спрямовано на "інтеграцію культури народів України в європейський і світовий інформаційний простір, зміцнення культурних зв'язків і формування позитивного іміджу України у світі; забезпечення рівної можливості безкоштовного доступу користувачів до надбань української культури і мистецтва за допомогою Інтернет мережі; надання користувачам якісно нових можливостей роботи з інтегрованим інформаційним ресурсом бібліотек, музеїв та інших закладів культури в єдиній точці доступу;

створення електронних копій друкованих документів для збереження культурної спадщини, що знаходиться у фондах бібліотек та інших закладів культури та запобігання фізичному зносу документів; підвищення ефективності використання документів, розкриття фондів бібліотек, музеїв, архівів та інших закладів культури з питань культури і мистецтва; створення можливості працювати одночасно з одним і тим же виданням багатьом користувачам". Фонд ЕБ складається з чотирьох колекцій: "Історія культури. Теорія культури. Культурологія"; "Мистецтво"; "Етнографія"; "Заклади культури". Планується, що ЕБ "Культура України" стане складовою частиною Національної електронної бібліотеки (<https://elib.nlu.org.ua/>).

Фото 2. Електронна бібліотека "Культура України" Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого

На сайті Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Валентина Отамановського (ВОУНБ ім. Валентина Отамановського) сформовано потужний електронний ресурс (<https://library.vn.ua/e-library/meta-e-biblioteku>) для надання віртуальним користувачам нових можливостей роботи з фондом книгозбірні. Електронна бібліотека репрезентує в мережі Інтернет оцифровані рідкісні та цінні видання, у тому числі краєзнавчі твори, що зберігаються в її фонді (фото 3). У такий спосіб бібліотека намагається забезпечити рівні можливості вільного доступу користувачів до творів вінницьких письменників і краєзнавчих досліджень з метою їх популяризації.

ЕБ ВОУНБ ім. Валентина Отамановського вміщує повнотекстові бази даних "Літературна Вінниччина" та "Історико-краєзнавчі дослідження", потужним складником є колекція бібліографічних покажчиків, збірників статистичних матеріалів тощо, підготовлених працівниками бібліотеки, краєзнавчі періодичні видання кінця XIX — початку XX ст.

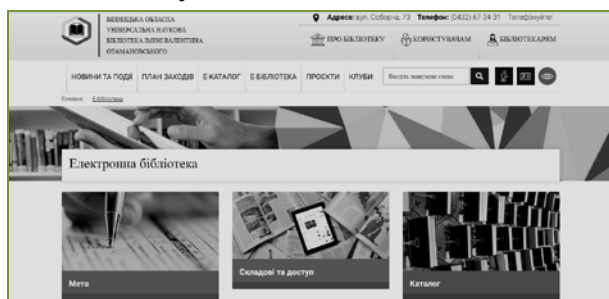

Фото 3. Електронна бібліотека Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Валентина Отамановського

Електронна бібліотека Хмельницької ОУНБ пропонує власні видання (доступні повні тексти без обмежень) і краєзнавчі видання (скановані

копії книг із фондів бібліотек, отримані від авторів копії видань, періодичні видання), доступні через перегляд змісту, частини видання та використання послуги електронного доставляння документів (<http://ft-ounb.ounb.km.ua:8080/>).

Електронна бібліотека на сайті Херсонської ОУНБ ім. Олеся Гончара надає доступ до краєзнавчих, рідкісних і цінних та інших видань, поданих з повними текстами (<https://lib.kherson.ua/e-lib.htm>).

Зареєстровані читачі Е-бібліотеки Черкаської ОУНБ імені Тараса Шевченка можуть користуватися книгами з фонду рідкісних і цінних видань (<http://new.library.ck.ua/index.php/component/sppagebuilder/page/16>).

Електронна бібліотека Запорізької ОУНБ пропонує широкий спектр літератури з різних галузей знань (<https://zounb.zp.ua/resource/books>).

Учасниками проєктів із формування електронних ресурсів на сайтах провідних публічних бібліотек є книгозбірні міста та області, редакції місцевих газет і журналів, регіональні заклади вищої освіти всіх рівнів акредитації, місцеві видавництва, музеї, архіви, окремі автори й митці. Зазвичай ЕБ складається з кількох частин, але обов'язковими елементами є бази даних краєзнавчих документів і документів універсального характеру. До краєзнавчої бази даних входять документи, що є краєзнавчими за змістом, створені в певному регіоні та місцевими авторами, зокрема:

- колекції оцифрованих видань, що становлять документальну пам'ять України;
- електронні аналоги друкованих творів регіональних авторів і митців;
- колекції оцифрованих видань видатних осіб — уродженців певного регіону або пов'язаних із ним осіб;
- аналітико-методичні матеріали, краєзнавчі видання, бібліографічні покажчики підготовлені бібліотекою;
- електронні аналоги місцевої друкованої періодики тощо.

До колекції документів універсального характеру входять актуальні оцифровані видання та електронні аналоги друкованих видань різних авторів і галузей знань.

Формування електронних бібліотек сприяє розбудові української науки, підвищенню якості послуг, зокрема спрощує, а іноді й відкриває єдино можливий доступ до потрібного джерела інформації досліднику, що створює комфортні умови для донесення його напрацювань до найширшої аудиторії.

Досі не вироблено єдиних вимог щодо упорядкування ЕБ на сайтах обласних універсальних наукових бібліотек, які б сповна відповідали

очікуванням користувачів. Моніторинг наявних електронних бібліотек продемонстрував їхню різноманітність на кількох рівнях: інформаційної моделі, яку вони забезпечують; підтримки користувачів; функціональних можливостей.

Висновки. Перехід на нові технології та докорінна модернізація бібліотечних процесів призвели до використання принципово нових можливостей доступу до інформації 24/7, що не залежать від часу, місцезнаходження документа й користувача. Головна мета інновацій — підвищення якості бібліотечно-інформаційної діяльності задля найповнішого оперативного забезпечення інформаційних, освітніх, наукових, культурних, дозвіллевих тощо запитів різноманітних категорій користувачів [14].

Нині потребують розроблення єдині підходи до створення електронних бібліотек, що базуватимуться на координації й кооперації зусиль, адже загальноукраїнський електронний ресурс має формуватися як розподілений, із взаємопосиланнями на ресурси колег, на базі єдиного технологічного забезпечення. Широка репрезентація українського контенту у світовому інформаційному просторі матиме вагоме значення для утвердження національної інтелектуальної традиції нашої держави, сприятиме збагаченню уявлення міжнародної спільноти про Україну як важливого суб'єкта глобального цивілізаційного поступу, надасть можливість репрезентувати культурний внесок українців у світову цивілізацію, інтелектуальний і духовний прогрес людства.

Список бібліографічних посилань

1. Артемов Ю. Аналіз деяких шляхів інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 11. С. 17—20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2011_11_6.
2. Всесвітня доповідь ЮНЕСКО про комунікацію та інформацію в 1999—2000. URL: <http://www.polpred.com/free/unesco/2.htm>.
3. Електронні бібліотечні інформаційні системи наукових і навчальних закладів : монографія / Спірін О. М., Іванова С. М., Новицький О. В. [та ін.] ; наук. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спірін. Київ : Педагогічна думка, 2012. 176 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19783544.pdf>.
4. Жукова В. П. Перспективи кооперації бібліотек у формуванні національного розподіленого інформаційного ресурсу. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8—10 жовт. 2013 р.)*. Київ, 2013. С. 17—20.
5. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій : монографія / О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 232 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003162>.
6. Клименко О., Сокур О. Інтеграція фондів бібліотек наукових установ НАН України в електронне середовище. *Інформаційні технології в культурі мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф.* Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2021. С. 246—248. URL: http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/konferencziya_22-23_kvitnya.pdf.
7. Лобановська І. Г. Співробітництво освітянських бібліотек України у формуванні інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу. URL: http://conference.nbuv.gov.ua/up/report_1409564587.doc.
8. Лобузін К. В. Фундаментальна електронна бібліотека "Україніка": технологічна організація та основні принципи управління інформаційними ресурсами. *Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6—8 жовт. 2015 р.)*. Київ, 2015. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/656>.
9. Положення про електронну бібліотеку. *Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка : вебсайт*. URL: <http://libkor.com.ua/elektronna-biblioteka-polozhennia>.
10. Попик В. Створення фундаментальної електронної бібліотеки "Україніка" як складник формування національного гуманітарного інформаційного простору. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 3—7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_6_3.
11. Попик В. Формування національного науково-інформаційного простору: інтеграція й кооперація зусиль бібліотек, наукових установ та інформаційних центрів України. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 3. С. 3—11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_3_3.
12. Соляник А. Корпоративна взаємодія як основа реалізації функцій національної бібліотеки. *Короленківські читання — 2012. Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі : матеріали XV всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 11 жовт. 2012 р.)*. Харків : Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, 2013. С. 18—25. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/11890589.pdf>.
13. Формування національного науково-інформаційного простору: інтеграція й кооперація зусиль бібліотек та інформаційних центрів України : рішення засідання Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень від 03 грудня 2014 р. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201412_artilces_field_dopmat_files/2.pdf.

14. Чумак Є. Трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в сучасних умовах. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 10. С. 36—47. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269445>.
15. About this Collection. Library of Congress: Collection World Digital Library : website. URL: <https://www.loc.gov/collections/world-digital-library/about-this-collection/>.
16. Europeana : website. URL: <https://www.europeana.eu/en>.

Yevhen Chumak,

Postgraduate,

Kyiv National University of Culture and Arts

***Electronic libraries as a significant component
of the national information space of Ukraine***

The article is devoted to the analysis of the formed electronic libraries, which are presented on the websites of the leading public libraries of Ukraine, as an important component of the national information space of the state.

The importance of intensifying work on the formation of electronic libraries and the implementation of uniform requirements for this important aspect of activity is substantiated.

The issue of providing services by modern public libraries of Ukraine, which is based not only on the use of the fund of one library, is updated.

It was established that the transition to new technologies and the modernization of all library processes led to the use of fundamentally new opportunities for access to information 24/7, which does not depend on time or the location of both the document and the user.

It was concluded that there is a need to develop unified approaches to the formation of electronic libraries, which should be based on the coordination and cooperation of efforts, because the all-Ukrainian electronic resource should be formed as a distributed one, with created interconnections to the resources of colleagues, on the basis of a single technological support.

After all, the wide presentation of Ukrainian content in the world information space will certainly be of great importance for the establishment of our own, national intellectual tradition based on patriotism, will contribute to enriching the perception of foreigners about Ukraine as an important subject of global civilizational progress, present the cultural contribution of Ukrainians to world civilization, intellectual and spiritual progress of mankind.

Keywords: *electronic library; electronic resources; integration, digitization; public libraries; digitization*

References

1. Artemov Yu. (2011). Analiz deyakih shlyahiv integraciyi bibliotechno-informacijnih resursiv. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 11, pp. 17—20. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2011_11_6.
2. *Vsesvitnya dopovid YuNESKO pro komunikaciyu ta informaciyu v 1999—2000*. (2021). Available at: <http://www.polpred.com/free/unesco/2.htm>.
3. Spirin O. M., Ivanova S. M., Novickij O. V. [ta in.]. (2012). *Elektronni bibliotechni informacijni sistemi naukovih i navchalnih zakladiv : monografiya*. Kyiv: Pedagogichna dumka. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/19783544.pdf>.
4. Zhukova V. P. (2013). Perspektivi kooperaciyi bibliotek u formuvanni nacionalnogo rozpodilenogo informacijnogo resursu. *Adaptaciya zavdan i funkcij naukovoyi biblioteki do vimo rozvitku cifrovih informacijnih resursiv : materialy Mizhnar. nauk. konf. (Kyiv, 8—10 zhovt. 2013 r.)*. Kyiv, pp. 17—20.
5. Onishenko O. S., Dubrovina L. A., Gorovij V. M. [ta in.]. (2011). *Integraciya Ukrayini u svitove spivtovaristvo v konteksti rozvitku bibliotechnih informacijnih tehnologij : monografiya*. Kyiv, 2011. Available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003162>.
6. Klimenko O. & Sokur O. (2021). Integraciya fondiv bibliotek naukovih ustanov NAN Ukrayini v elektronne seredovishe. *Informacijni tehnologiyi v kulturi mistectvi, osviti, nauci, ekonomici ta biznesi : materialy VI mizhnar. nauk.-prakt. konf.* Kyiv: Vidavnicij centr KNUKiM, pp. 246—248. Available at: http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/konferencziya_22-23_kvitnya.pdf.
7. Lobanovska I. G. (2023). *Spivrobotnictvo osvityanskih bibliotek Ukrayini u formuvanni integrovanogo galuzevogo informacijnogo resursu*. Available at: http://conference.nbuv.gov.ua/up/report_1409564587.doc.
8. Lobuzina K. V. (2015). Fundamentalna elektronna biblioteka "Ukrayinika": tehnologichna organizaciya ta osnovni principy upravlinnya informacijnimi resursami. *Biblioteka. Nauka. Komunikaciya : materialy Mizhnar. nauk. konf. (Kyiv, 6—8 zhovt. 2015 r.)*. Kyiv. Available at: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/656>.
9. Polozhennya pro elektronnu biblioteku. (2023). *Chernigivska oblasna universalna naukova biblioteka imeni V. G. Korolenka : vebсайт*. Available at: <http://libkor.com.ua/elektronna-biblioteka-polozhennia>.
10. Popik V. (2014). Stvorennya fundamentalnoyi elektronnoyi biblioteki "Ukrayinika" yak skladnik formuvannya nacionalnogo gumanitarnogo informacijnogo prostoru. *Bibliotechnij visnik*, 6, pp. 3—7. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2014_6_3.

11. Popik V. (2015). Formuvannya nacionalnogo naukovo-informacijnogo prostoru: integraciya j kooperaciya zusil bibliotek, naukovih ustanov ta informacijnih centriv Ukraini. *Bibliotechnij visnik*, 3, pp. 3—11. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2015_3_3.
12. Solyanik A. (2013). Korporativna vzayemodiya yak osnova realizaciyi funkcij nacionalnoyi biblioteki. *Korolenkivski chitannya — 2012. Vzayemodiya ta partnerstvo bibliotek u regionalnomu informacijnomu prostori : materialy XV vseukr. nauk.-prakt. konf. (Harkiv, 11 zhovt. 2012 r.)*. Harkiv: Harkiv. derzh. nauk. b-ka im. V. G. Korolenka, pp. 18—25. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/11890589.pdf>.
13. *Formuvannya nacionalnogo naukovo-informacijnogo prostoru: integraciya j kooperaciya zusil bibliotek ta informacijnih centriv Ukraini : rishennya zasidannya Mizhvidomchoyi radi z koordinaciyi fundamentalnih doslidzhen vid 03 grudnya 2014 r.* (2014). Available at: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201412_artilces_field_dopmat_files/2.pdf.
14. Chumak Ye. (2022). Transformaciya informacijnih resursiv publicnih bibliotek Ukraini v suchasni umovah. *Ukrayinskij zhurnal z bibliotekoznavstva ta informacijnih nauk*, 10, pp. 36—47. Available at: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269445>.
15. Collection World Digital Library. (2023). *Library of Congress : website*. Available at: <https://www.loc.gov/collections/world-digital-library/about-this-collection/>.
16. *Europeana : website*. (2023). Available at: <https://www.europeana.eu/en>.

Надійшла до редакції 17 травня 2023 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 027.5(73)(091)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2023.5(322).23-28

Анатолій Арсєнко,

кандидат історичних наук,

провідний науковий співробітник

Інституту соціології НАН України,

e-mail: anatoliy.arsenko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3137-6487>

Американські публічні бібліотеки у жорнах неолібералізму та неофашизму

У статті досліджено становлення та розвиток публічних бібліотек (ПБ), а також їхню роль як соціального інституту в освітньому та культурному житті США. Особливу увагу приділено сучасним атакам неолібералізму та неофашизму на соціальну організацію ПБ через дезінвестування та цензурування. Метою цього наступу є приватизація ПБ та посилення контролю над їхнім функціонуванням і формуванням книжкових фондів.

Ключові слова: публічні бібліотеки; неолібералізм; неофашизм; доступ до інформації; цензура; книжкові заборони; дезінвестування ПБ

Система публічних бібліотек США розпочала формуватися наприкінці першої половини XVIII ст. ПБ стали просвітницькими установами, що безоплатно обслуговували жителів міста чи округу. Від моменту зародження бібліотеки були націлені на виконання важливої місії — сіяти "розумне, добре, вічне" в суспільстві й сприяти взаємодії читачів із місцевими спільнотами. Втілення в життя поставлених завдань перетворило бібліотечні установи на один із найважливіших соціальних інститутів та невіддільний елемент культурного життя США.

Стрімкий розвиток мережі публічних бібліотек США відбувся у другій половині XIX ст., особливо після долучення до цього процесу американських промисловців. Напередодні вступу

світової економіки у "сталеве" століття капіталізм був зацікавлений у підвищенні освітнього рівня найманої робочої сили. На рубежі XIX—XX ст. відомий американський сталеливарний магнат і великий фінансист Е. Карнегі, який згодом став провідним ідеологом та організатором філантропічної діяльності, пожертвував на створення ПБ величезну на ті часи суму — понад 40 млн дол. Від 1883 р. до 1929 р. його фонд фінансував будівництво 2509 "бібліотек Карнегі" у всьому світі. З них 1795 книгозбірень було побудовано у Сполучених Штатах (1687 публічних і 108 академічних), решту — в Європі, Південній Африці, Барбадосі, Австралії та Новій Зеландії [5]. Приклад Карнегі наслідували й інші американські підприємці.